

UTMANAREN

Av fil. lic. LEIF CARLSSON

FÖR ALLA som är intresserade av den svenska oppositionens kraftsamling måste av naturliga skäl professor *Bertil Ohlins* debattskrift *Liberal utmaning* (Folk och Samhälle, 6:—) vara av största vikt. Högerpartiets inställning är sedan länge fullt klar och allmänt känd. Ingen tvekan kan råda om att högern betraktar uppgiften att åstadkomma ett fast och organiserat borgerligt samarbete som en central inrikespolitisk angelägenhet och för den sakens skull är beredd att gå mycket långt för att komma de övriga borgerliga partierna till mötes. Sedan detta tillfyllest klarlagts är det nu uppenbarligen på folkpartiet det måste ankomma att från sin sida vidtaga mått och steg för att göra en samordning möjlig om praktiska resultat skall kunna uppnås. Folkpartiledarens utmaning måste alltså, från oppositionens synpunkt sett, granskas med detta problem för ögonen — är den politik som här signaleras sådan, att den kan ge hopp om en samling, eller är den konstruerad som en plattform för splittringsmanövrer?

Det är inte alldeles lätt att finna ett svar på den frågan — hr Ohlins

bok innehåller nämligen åtminstone två svar.

I den konkreta samverkansdebatten har den knappast något positivt att komma med. Väl betonar författaren behovet av förnyelse och nyordning på oppositionssidan, framhäver att man inte kan låta allt förbli vid det gamla och understryker rentav att det skulle vara ett lika allvarligt misstag att skjuta denna problematik åt sidan som det var att låta oppositionen uppträda splittrad i pensionsfrågan 1958 . . . Förträffligt; men hela förkunnelsen antar karaktären av en pliktskyldig, men för det närvarande mycket litet förpliktande dekoration, när hr Ohlin oförtövat övergår till att föredraga sitt vid detta laget reverenter sagt något monotona tema om att det gäller att samlas på »liberal grund». Med andra ord, högern måste kapitulera för folkpartiet, någon jämkning i motsatt riktning för det gemensamma bästa antyds inte som en möjlighet. Något organiserat samarbete kan det inte bli tal om, heter det vidare, en samverkan »i riksdagen från fall till fall» är allt som erbjudes, och denna samverkan

skall av allt att döma helt enkelt ha den formen att högern ansluter sig till folkpartiets förslag!

En samverkanspolitik av den arten är tydligen inte mycket att spilla ord på. Om hr Ohlins bok inte innehöll något annat än detta vore inte mycket att göra, utom att lägga den till handlingarna med ett konstaterande att folkpartiledaren för denna gång gjort en borgerlig kraftsamling omöjlig.

Emellertid går det också att ur Liberal utmaning läsa fram ett annat, mera positivt besked, nämligen när författaren övergår från de sterila allmänna reflexionerna om oppositionens problem till en konkret redogörelse för hur han själv ser på ett antal av de stora och centrala (liksom för den delen också ganska många små och perifera) politiska problemen. Det visar sig då, att den politik som skisseras som en »utmaning», ett alternativ till den socialdemokratiska i många viktiga stycken har en så klart borgerlig karaktär att den *sakligt sett* ger gott hopp om att en samling bör vara möjlig att uppnå.

Till att börja med är det självfallet av stor betydelse att hr Ohlin så klart markerar att det gäller att åstadkomma en *ny politik* — alltså icke enbart ett personskifte på statsrådstaburettarna. Han utgår från att det alltjämt finns »en skillnad i den politiska grundsynen mellan å ena sidan den svenska socialdemokrati som arbetar för växande statlig makt och som inga-

lunda helt frigjort sig från sitt socialistiska arv, och å andra sidan den svenska liberalism som sätter den enskildes rätt, frihet och oberoende i centrum».

Skarpt och träffsäkert punkteras sedan den socialdemokratiska skrytpuddingen — den visas i själva verket innehålla »bl. a. långsam industrialisering, kraftig inflation, stöld från spararna av sparandets frukter, bostadsbrist och dyra bostäder — trots mycket gynnsamma yttre förutsättningar för landets ekonomi under efterkrigstiden». Dessutom innehåller Tage Erlanders samhälle också »köer vid sjukhus och skolor, oerhörda brister i åldringsvården, otillfredsställande levnadsmöjligheter för många handikappade».

När socialdemokratin retirerat från sina mera uttryckligt socialistiska krav rör det sig, menar Ohlin, till större delen endast om ett taktiskt återtåg. Ett ledarskifte inom partiet kan mycket väl medföra en skärpning — man har inom socialdemokratin kvar den centrala idén att statlig och annan kollektivistisk maktökning är av godo.

De siffror Ohlin meddelar bär syn för sägen — 1962 tog de offentliga utgifterna i anspråk i det närmaste 40% av nationalinkomsten. En mycket stor del av detta är visserligen transfereringar, men »problemet hur länge en ökning av de offentliga utgifternas procentuella andel kan fortsätta att ökas behöver likväl uppenbarligen diskutera-

ras», menar hr Ohlin. Med andra ord — han tangerar själva kärnpunkten beträffanden den »statliga och kollektivistiska maktökning» han träffande angivit som ett karakteristikum för socialdemokratien. Onekligen känns det då litet otillfredsställande att han hastigt lämnar det problem han antyder, utan att på minsta sätt ge något bidrag till den (behövliga) diskussionen om var (ungefär) gränsen för det tolerabla skall anses gå och på vilka områden han är beredd att rekommendera en inbromsning i utgiftsexpansionen.

Starkast är Ohlin utan tvivel i de avsnitt där han förfäktar den fria marknadens överlägsenhet över socialistisk dirigerings- och regleringsökonomi. Hur kan det t. ex. komma sig, frågar han, att socialdemokratien, som behärskas av så utpräglad misstänksamhet mot prisbildningen inte velat ge sig på att centraldirigera lönebildningen? »Hur skall man eljest få den önskade planmässigheten?» Teorin haltar uppenbarligen. Men även om den tillämpades konsekvent skulle den säkert leda till svåra misstag. »Vilken statlig myndighet skulle vid 50-talets början ha tillstyrkt och tillåtit t. ex. SAAB:s lyckade försök att skapa en ny bilindustri?»

Framförallt koncentrerar sig författaren på en analys av socialdemokraternas i många former förekommande strävan att dirigera näringslivet genom att skaffa sig do-

minans över kapitalmarknaden. Direkt socialisering är inte längre nödvändig om man istället på indirekt väg kan skaffa sig makten över näringslivets resurser, det är innebörden av det hela. En konservativ läsare måste med dubbelt nöje ta del av denna eleganta uppgörelse — termen »spindelvävsocialisering» förekommer visserligen inte i folkpartiledarens ordförråd, bort det, men vad han påpekar och varnar för är i sak inget annat än den oroande form av »moderniserad» och nödtorftigt maskerad socialisering som högern sedan länge varnat för.

Ej mindre belåten bör samme läsare känna sig när han tar del av Ohlins motbud: ett radikalt avståndstagande från den överbeskattningspolitik som under den vilseledande termen totalbalansering inte döljer något annat än ett gigantiskt statligt tvångssparande och i stället för detta ett satsande på enskild kapitalbildning och sparfrämjande skattereformer. Det bör tydligen inte vara omöjligt att någorlunda snart inregistrera hr Ohlin bland ägardemokratins förespråkare.

Mycket annat funnes att dra fram som pekar i samma riktning. Dit hör t. ex. kraven på effektiv kamp mot kösamhället och förstärkning av de nu så groteskt underdimensionerade vårdområdena — politiskt väsentliga ting, där en gemensam borgerlig offensiv ter sig nödvändig.

Och likväl menar folkpartiledaren, att ett fast organiserat borgerligt samarbete inte kan komma till stånd, att en demonstration för den borgerliga åskådningen, framträdande som ett fast block skulle vara »en stor dumhet».

Slutsatsen kan endast bli en. Vad som hindrar en ordentlig samverkan mellan högern och folkpartiet kan, om hr Ohlins egen framställning tas som representativ för folkpartiets aktuella politiska önskemål *icke* längre vara oöverstigliga skillnader i fråga om innehållet i oppositionspolitiken. Det kan alltså rimligen inte vara något an-

nat än det enkla förhållandet att hr Ohlin och hans vänner, åtminstone för närvarande, *inte vill* ha en fast samverkan till stånd. Här kan man bara hoppas på en ändring i hr Ohlins inställning. Han har i sin bok klart dragit upp gränsen mellan socialdemokratisk och liberal-konservativ åskådning. Efter sina erfarenheter som partiledare borde han bättre än de flesta inse behovet av en borgerlig samverkan av sådan fasthet att socialdemokraterna inte längre kan bibehålla sin maktställning helt enkelt genom att tillämpa principen, *divide et impera!*